

Motion till riksdagen 2008/09:N202

av Finn Bengtsson och Magdalena Andersson (m)

Monopolsituationen för fjärrvärmebolagen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av fjärrvärmemarknaden med syfte att ansvarsfullt kunna avreglera fjärrvärmens monopolställning i Sverige.

Bakgrund

Fjärrvärmemarknaden är ett av de få kvarvarande monopolen i vårt land, kanske det sista för leverans av energi. Ett monopol kan endast motiveras om detta är oundvikligt för att skydda gemensamma samhällsintressen. Så är knappast fallet när det gäller olika former för leverans av energi. Bland annat noterade Hyresgästföreningen, HSB Riksförbund, Riksbyggen, Sabo och Fastighetsägarna Sverige i en rapport 2007 (Nils Holgersson-rapporten 2007, www.nilsholgersson.nu) en fortsatt ökad prisutveckling inom fjärrvärmeområdet med en ökningstakt som ligger klart över konsumentprisindex. Generellt gäller att sund konkurrens ökar kraven på tillgänglighet och kvalitet samtidigt som priserna för kunderna pressas ner. Det är då viktigt för kundernas och konsumenternas (de boendes) bästa att hela energimarknaden, inklusive fjärrvärmen, utsätts för sådan prispressande konkurrens.

Inledning

Industriell spillvärme, återvunnen energi från olika industriprocesser, utgör vanligen en bas för energileveranser till fjärrvärmesystemen. I många fall fungerar samarbetet mellan industrin och ägarna av fjärrvärmenäten bra, men lika ofta möter industrin motstånd från nätägaren mot att vilja ta emot och

Fel! Okänt namn på

tillvarata den energi som återvunnits från verksamheten. En beräkning av den totala mängden energi som skulle kunna tillvaratas från sådan spillvärme i Sverige var enligt den statliga Fjärrvärmeutredningens bedömningar 2004 hela fem terawattimmar (5 TWh). Den mängd spillvärme som på detta sätt skulle kunna tas om hand i dag lär knappast ha minskat.

Monopol på olika nät som upphört

Redan 1988 öppnades järnvägsnätet för konkurrens. Andra exempel utgörs av elnätet 1996, det fasta telenätet 1999 och naturgasnätet från juli 2007. Motiven för denna avreglering av monopolen var de ovan nämnda. Ingen medborgare som önskar sitt fria val vill i dag att dessa ska återgå till monopol med uppenbar risk för en sämre tillgänglighet och kvalitets- och kostnadsutveckling än den som en sund konkurrens inneburit och innebär. Just processen med avregleringen av gasmarknaden kan tjäna som gott exempel för behovet att göra sammaledes för fjärrvärmerna.

En ansvarsfull avreglering av ett energinätmonopol

Naturgasmarknaden tog elmarknaden som förebild när avregleringen planerades. I korthet innebar detta att även gasmarknadens aktörer kom att samlas kring en gasmarknadsplattform som är en branschgemensam tolkning av de lagar, förordningar och föreskrifter som ytterst utgör ramarna för regelverket på den fria gasmarknaden. Naturgasbranschen samverkade om att skapa plattformen med Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet, Statens energimyndighet och affärsverket Svenska kraftnät, i syfte att få till stånd en handel med konkurrens i Sverige på en marknad som kräver många aktörsroller. Här hade man vid sidan av gasproducenterna att ta hänsyn till nätägare, lagerägare, gasanvändare, gashandelsföretag och -leverantörer, balansansvariga, upphandlare eller köpare (s.k. traders) och systemansvariga. Med samordning kunde bl.a. nätägarens information om leveranser gå vidare till dels leverantörerna, dels balans- och systemansvariga för sammanställning av en slutlig faktura. På basen av en samordning av sammanställda uppgifter kunde också en optimering av planering, reglering och balansering för hela naturgassystemet ske. Denna information delgavs också gashandelsföretag för att underlätta bedömningar vid köp sinsemellan eller direkt av en gasproducent för vidare leverans till gasanvändarna, dvs. kunderna. Med denna konstruktion i botten kan Energimarknadsinspektionen se till att nätverksamheten för gas bedrivs i ett så effektivt syfte som möjligt för att främja en välfungerande handel i sund konkurrens genom att i förväg godkänna tariffmodellerna på marknaden. Samma myndighet ska sedan också granska taxornas nivå i efterhand på ett liknande sätt som blivit rutin inom elnätet.

Förslag för att fjärrvärmenäten ska kunna öppnas för konkurrens på ett ansvarsfullt sätt

Ett avskaffande av fjärrvärmemonopolet bör kunna ske på i princip samma sätt som när naturgasmarknaden öppnades, vilket kräver att en kedja av aktörer finner sina arbetsformer. Initialt skulle detta kräva en reglering av nätverksamheten med en granskning av en realistisk nivå på själva nättaxan för den aktuella värmemarknaden. Därefter bör handelsplatser för informationsutbyte och affärer samt bra etableringsmöjligheter för en rad förväntade nya värmehandelsföretag skapas. Ur teknisk synvinkel lär de senare förbli lokala, men en översyn av hur sådan ny affärsverksamhet också kan agera nationellt genom någon form av ömsesidiga utbyten mellan till exempel industrier och energiföretag är önskvärt. Vad som vidare bör regleras på en ny och konkurrensutsatt men i övrigt avreglerad värmemarknad är hur ansvaret för en optimering och balansering av utnyttjandet ska upprätthållas samt var kostnadsansvaret för framtida utbyggnad av värmenäten bör ligga.

Sammanfattning av vårt förslag

Regeringen gör nu en översyn av hur en så kallad tredjepartsaccess bör utföras och gradvis införas för fjärrvärmeenergileveranser i sund konkurrens. Ett vidare långsiktigt mål bör enligt oss vara att ta fram modeller för hur man även kan driva olika värmenät med full konkurrens i framtiden i Sverige.

Stockholm den 11 september 2008

Finn Bengtsson (m)

Magdalena Andersson (m)